

ТЕХНОЛОГІЯ ПАРТНЕРСТВА ЯК СТИМУЛ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

PARTNERSHIP TECHNOLOGY AS A STIMULUS FOR THE FORMATION OF THE PERSONAL AND PROFESSIONAL POTENTIAL OF FUTURE TEACHERS IN AN INSTITUTION OF HIGHER EDUCATION

У статті висвітлено вагомість та багатоаспектність впровадження технології партнерства, як оптимального поєднання та інтеграції практико-орієнтованого та особистісно зорієнтованого освітнього середовища, як наслідок – формування особистісно-професійного потенціалу майбутніх викладачів закладу вищої освіти на основі стратегії концепції неперервної освіти. Розкривається сутність таких понять, як технологія партнерства (що передбачає кореляцію до іншого суб'єкта, як до рівноправного учасника, в основі якої покладено суб'єкт-суб'єктні відносини учасників, що мають спільні ідеї, прагнення, цілі та є відповідальними за результат) та особистісно-професійний потенціал (як системне, зважаючи на багатогранність проявів особистості – інтеграційне та синергічне утворення, яке формується у людини, як суб'єкта трудової діяльності, як наслідок – забезпечує поступальний розвиток). Висвітлюються структурні компоненти особистісно-професійного потенціалу майбутнього викладача закладу вищої освіти (когнітивний, мотиваційний та діяльнісний аспект). Зазначено принципи реалізації технології партнерства в освітній процес закладу вищої освіти. З'ясовано педагогічні умови формування когнітивного, мотиваційного та діяльнісного аспектів особистісно-професійного потенціалу майбутніх викладачів засобами партнерської технології (створення науково-інтелектуального середовища з чітко окресленими результатами та видами діяльності; практико-орієнтований зміст освітніх програм при впровадженні технологій партнерства; наявність сформованих комунікативних компетенцій у суб'єктів освітнього процесу). Забезпечення дотримання принципів та педагогічних умов реалізації технології партнерства стає підґрунтям для самосприйняття власної професійної самосвідомості майбутніх викладачів, управління освітнім середовищем та визначенням потреби і значущості для суб'єкта саморозвитку та самоосвіти, а також визнання власного прогресу.

Ключові слова: неперервна освіта, технологія партнерства, особистісно-професійний потенціал майбутніх викладачів закладу вищої освіти, педагогічні умови формування особистісно-професійного потенціалу майбутніх викладачів засобами партнерської технології, професійна самосвідомість майбутніх викладачів.

The article highlights the importance and multifacetedness of the implementation of partnership technology, as an optimal combination and integration of a practice-oriented and personally oriented educational environment, as a result – the formation of motivated personal and professional potential of future teachers of a higher education institution based on the strategy of the concept of continuous education. The essence of such concepts as partnership technology is revealed (which involves correlation with another subject as an equal participant, which is based on subject-subject relations of participants who have common ideas, aspirations, goals and are responsible for the result) and personal and professional potential (as a systemic, taking into account the multifaceted manifestations of personality – an integrative and synergistic formation that is formed in a person as a subject of labor activity, as a result – ensures progressive development). The structural components of the personal and professional potential of the future teacher of a higher education institution are highlighted (cognitive, motivational and operational aspects). The principles of implementing partnership technology in the educational process of a higher education institution are indicated. Pedagogical conditions for the formation of cognitive, motivational and activity aspects of the personal and professional potential of future teachers by means of partnership technology have been clarified (creating a scientific and intellectual environment with clearly defined results and types of activities; practice-oriented content of educational programs when implementing partnership technologies; the presence of formed communicative competences in subjects of the educational process). Ensuring compliance with the principles and pedagogical conditions for the implementation of partnership technology becomes the basis for self-perception of one's own professional self-awareness of future teachers, management of the educational environment and determination of the need and significance for the subject of self-development and self-education, as well as recognition of one's own progress.

Key words: continuous education, partnership technology, personal and professional potential, personal and professional potential of future teachers of a higher education institution, pedagogical conditions for the formation of personal and professional potential of future teachers by means of partnership technology, professional self-awareness of future teachers.

УДК 378

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/52.2.20>

Силенко Ю.В.,
аспірантка кафедри педагогіки
Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова
Дем'яненко Н.М.,
докт. пед. наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки
Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова

Актуальність. Реформа вищої освіти в Україні, що базується на обов'язковому виконанні Болонських угод, започаткувала ідеї особистісно орієнтованого навчання, індивідуалізації

освітньо-наукового процесу у закладах вищої освіти, вдосконалення професійної підготовки фахівців на засадах розробки й побудови індивідуальних освітніх траєкторій для кожного суб'єкта

навчання. В епоху стрімкого розвитку науки та технологій майбутнього, таких як штучного інтелекту, нанотехнологій, роботизації – відбувається постійне та швидке оновлення знань та умінь. Адаже кожна галузь, зокрема й освітня система, повинна сприяти в опануванні неперервних знань, умінь та навичок індивіда, як в особистісній сфері, так і в компетентісно-професійній.

Професійний та особистісний розвиток людини триває все її свідоме життя. Таким чином відбувається ґрунтовний пошук власної ідентичності як у способі життя, так і в професійній сфері, зокрема розширюються можливості самого фахівця, як суб'єкта діяльності, пізнання та комунікації. Натомість специфічні особливості навчання майбутніх викладачів у закладі вищої освіти передбачають врахування освітніх та життєвих потреб особистості, віку, наявного досвіду, здібностей, мотивів, бажань та можливостей кожного суб'єкта навчання. Все це актуалізує потребу у перегляді цілей, змісту, форм, методів та технологій навчання.

Постановка проблеми. Сучасна педагогіка вищої школи характеризується різносторонністю досліджень у сфері застосування технологій навчання. Так, останнім часом з'являються наукові публікації, що окреслюють питання розширення спектра педагогічних технологій через розгляд теоретико-методологічних засад (О. Радченко, Д. Дзвінчук, В. Довгань, О. Крюкова та ін.). Водночас технологіям створення спільного результату діяльності – приділено недостатню увагу. Це і зумовлює пошук і реалізацію нового механізму партнерства у закладі вищої освіти задля формування вмотивованого особистісно-професійного потенціалу майбутніх викладачів закладу вищої освіти, тобто – підготовки конкурентно спроможного фахівця.

Метою статті є дослідження особливостей впровадження технології партнерства в освітній процес як стимулу формування вмотивованого особистісно-професійного потенціалу майбутніх викладачів закладу вищої освіти.

Ступінь розробки проблеми. Теоретичну основу дослідження становлять стратегія та тактика реалізації концепції неперервної освіти окреслено у таких нормативно-правових документах, як Законі України «Про освіту» [4], Законі України «Про вищу освіту» [3], у постанові «Про Державну національну програму «Освіта» (Україна XXI століття)» [7], у Національній доктрині розвитку освіти [10], у Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти [6] та ін. Різні аспекти розгляду теоретико-методологічних засад партнерської технології описані у працях Я. Коменським; зміст та проблеми впровадження, як напряду педагогіки розкрито у працях Ш. Амонашвілі, О. Коханової, С. Максименка, В. Моргуна, Г. Татаринцевої, Н. Шигонської

та ін. Проблему впровадження в сучасній освітній простір технологію партнерства розглядається у працях С. Гончаренка, М. Євтуха, І. Зязюна, В. Кременя, Н. Ничкало, Г. Пінчук, О. Титар, І. Філімонова та ін.

Виклад основного матеріалу. Технологія партнерства має зачаткування ще з 20х років ХХ ст., де ідеологією навчання партнерству трактувалася філософія практики психоаналізу та прагматизму [11, с. 50-51]. Натомість базовими дослідженнями у педагогічній науці з питань партнерству почали проводитись лише з 1997 року по 2000 роки. В цей період «партнерство» мало окресленість як «колективне навчання», «робота у команді», «спільне навчання» тощо [2, с. 5-10]. Питання технології партнерства (кооперованого навчання, технології співпраці, партнерської технології, навчання у співпраці тощо) в освіті не є досить новим: наукові засади її організації описані ще Я. Коменським. Сучасне ж відображення цієї технології в педагогіці прослідковуємо у працях С. Гончаренка, М. Євтуха, І. Зязюна, В. Кременя, Н. Ничкало, Г. Пінчук, О. Титар та ін. [12, с. 297]. І. Філімонова у своїй праці розуміє технологію партнерства, як «навчальна технологія, реалізація якої можлива у невеликих групах, де кожен учасник не залишається осторонь навчального процесу: виокремлює проблему, доводить, аргументує свою позицію для подальшого ґрунтовнішого розуміння навчального матеріалу. Завдання викладача полягають в організації та керуванні цим процесом» [12, с. 298].

Ми розуміємо, що технологія партнерства передбачає таку кореляцію до іншого суб'єкта, як до рівноправного учасника, в основі якої покладено суб'єкт-суб'єктні взаємодії учасників (викладача та студента), що мають спільні ідеї, прагнення та цілі, а також обов'язково є відповідальними за результат. Технологія партнерства базується істотно на демократичному способі взаємодії, що відкидає різницю у досвіді, знаннях і передбачає рівність у праві на довіру, доброзичливе ставлення, повагу чи взаємну вимогливість. Відповідно, педагогікою партнерства виступає напряду педагогіки, що охоплює систему прийомів та методів освіти та виховання на засадах гуманізму й творчого підходу до розвитку кожної особистості.

У ХХІ столітті стратегія та тактика реалізації концепції неперервної освіти окреслено у таких нормативно-правових документах, як Законі України «Про освіту» [4], Законі України «Про вищу освіту» [3], у постанові «Про Державну національну програму «Освіта» (Україна XXI століття)» [7], у Національній доктрині розвитку освіти [10], у Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти [6] тощо. Так, у постанові «Про Державну національну програму «Освіта» (Україна XXI століття)» [7] окреслюються умови, які держава повинна створити

для задоволення освітніх та професійних потреб громадян, при цьому особлива увага приділяється можливостям та потребам особистості при постійному вдосконаленні, у підвищенні професійного рівня та в оволодінні новими спеціальностями. Натомість у Національній доктрині розвитку освіти [10] наголошується, що «глобалізація, зміна технологій, перехід до постіндустріального, інформаційного суспільства, утвердження пріоритетів сталого розвитку, інші властиві сучасній цивілізації риси зумовлюють розвиток людини, що є головною метою, ключовим показником і основним важелем сучасного прогресу. В Україні має забезпечуватися прискорений, випереджальний інноваційний розвиток освіти, а також повинні створюватися умови для розвитку, самоствердження та самореалізації особистості протягом життя» [10]. Це дає нам підстави стверджувати, що для майбутніх викладачів закладу вищої освіти є вагомим розвиток не лише професійних знань, умінь чи навичок, але й розвиток особистісно-професійного потенціалу, формування якого має здійснюватися неперервно і тривати навіть після здобуття вищої освіти (в умовах післядипломної педагогічної освіти). І саме технологія партнерства у закладі вищої освіти здатна здійснити стимул професійного розвитку майбутніх викладачів, а неперервність цього процесу забезпечує умову задля особистісного та професійного самовдосконалення людини.

Зазначимо, що дослідники по-різному трактують поняття «особистісний розвиток», «професійний розвиток», «особистісно-професійний розвиток». В. Лефтеров наголошує на тому, що особистісний розвиток людини перебуває у тісному зв'язку з професійним розвитком. Він розуміє цей зв'язок, як процес в онтогенезі людини, що безпосередньо взаємопов'язаний із соціалізацією та засвоєнням різних видів трудової діяльності [5]. Водночас О. Аніщенко у своїй праці аналізує особистісно-професійний розвиток, як «процес розвитку особистості, зорієнтований на високий рівень професіоналізму і професійних досягнень, що здійснюється за допомогою навчання і саморозвитку в процесі професійної діяльності й професійної взаємодії» [1, с. 359]. За її власними переконаннями «особистісно-професійний розвиток є неперервним процесом самопроекування особистості» [1, с. 359]. О. Аніщенко відмічає, що особистісно-професійний розвиток зумовлений «загальними закономірностями розвитку людини та специфікою професії» [1, с. 359]. Цей розвиток визначається «суб'єктивними й об'єктивними чинниками індивідуального розвитку й соціо-професійного середовища, а також безпосередньо пов'язаний з формальною (навчанням у спеціалізованих навчальних закладах та у системі професійної перепідготовки), неформальною та інформальною освітою» [1, с. 359].

З огляду різних думок науковців, ми розуміємо особистісно-професійний потенціал як системне, зважаючи на багатогранність проявів особистості – інтеграційне та синергічне утворення, яке формується у людини як суб'єкта трудової діяльності, як наслідок – забезпечує поступальний розвиток. Особистісно-професійний потенціал фахівця містить різносторонні аспекти, починаючи від когнітивного, мотиваційного та закінчуючи діяльним аспектом. Ми пропонуємо окреслити структуру особистісно-професійного потенціалу майбутнього викладача закладу вищої освіти. До неї ми відносимо: 1) когнітивний аспект, що передбачає наявність професійних компетенцій, систему засвоєних особистістю знань, інтелектуальні ресурси; 2) мотиваційний аспект: життєві цілі та настанови; здатність до творчості; комунікативні здібності; естетично-художні потреби; моральні та духовні цінності; емоційна збалансованість та вольові якості; 3) діяльній аспект наявність поведінкової гнучкості та життєстійкості, а також прагнення до самореалізації, саморозвитку та самоосвіти.

Забезпечення формування когнітивного аспекту, що вміщує в собі компетенції, які може здобувати майбутній викладач, систему засвоєних знань чи інтелектуальні ресурси, можливо через реалізацію багатовекторних форм партнерського супроводу, що передбачає таку взаємодію між учасниками освітнього процесу, де суб'єкт навчання здійснює певну дію за заздалегідь відомими нормами, натомість викладач – створює умови для ефективного здійснення цієї дії. Такими формами можуть бути: моделювання педагогічних ситуацій, практики педагогічного наставництва, менторство, тьюторство, коучинг, тренінги, семінари-практикуми, квести, фестивалі, проекти тощо.

Якщо говорити про мотиваційний та діяльній аспекти структури особистісно-професійного потенціалу, то реалізація відбувається у формі психологічних та педагогічних заходів, що будуть спрямовані на формування та розвиток у майбутніх фахівців професійно-значущих особистісних характеристик. Такими заходами можуть бути адаптаційні заняття, семінар-практикум, квести, всеобуч, Т-гра, тренінги, коуч-ситуації, тимблдинг тощо.

Різноманітні психологічні та педагогічні заходи у закладі вищої освіти повинні бути особистісно орієнтованими, але й при цьому багатовекторними. Натомість врахування педагогічних, психологічних та соціологічних факторів безумовно матимуть вплив на забезпечення організації комфортної атмосфери у групі. Таким чином, технологія партнерства надає викладачеві нової ролі, як організатора, коуча, фасилітатора, наставника, ментора, тьютора у самостійній науково-пізнавальній,

дослідницькій, експериментальній чи творчій діяльності студентів у закладі вищої освіти.

Задля того, аби технологія партнерства мала вплив на розвиток особистісно-професійного потенціалу майбутніх викладачів у закладі вищої освіти, необхідно дотримуватись основних принципів реалізації такої технології. Це передбачає дотримання: спільності мети, цілей та завдань проекту; особиста відповідальність кожного суб'єкта партнерства; взаєморозуміння між учасниками процесу; механізм узгодження думки за моделлю «викладач-студент», «студент-викладач», «студент-студент», «викладач-викладач»; партнерство відбувається на основі взаємодії ланцюжка: осмислення (розуміння проблеми, готового рішення тощо) – координація (діяльність, розмежування повноважень тощо) – рішення (результат діяльності).

Педагогічними умовами реалізації технології партнерства у закладі вищої освіти задля формування когнітивного, мотиваційного та діяльнісного аспектів особистісно-професійного потенціалу майбутніх викладачів виступають: 1) створення науково-інтелектуального середовища з чітко окресленими результатами та видами діяльності; 2) практико-орієнтований зміст освітніх програм при безпосередньому впровадженні технології партнерства; 3) наявність сформованих комунікативних компетенцій у суб'єктів освітнього процесу. Одним зі стратегічних основ застосування технології партнерства є отримання конкретного завдання у команді та чіткий розподіл «зони відповідальності» між учасниками.

Ми бачимо, що впровадження партнерства в освітнє середовище дозволить сформувати підґрунтя для самосприйняття майбутніми викладачами власної професійної самосвідомості та спроможності до надання кваліфікованої роботи на посаді викладача. Це дозволить відобразити позитивну самооцінку себе та свого життя в цілому, усвідомити власні недоліки, сформувати самооцінку діяльності. Наступною інтегрованою характеристикою впровадження партнерства в освітнє середовище вищої школи є управління освітнім середовищем, що виражається в успішному опануванні різних видів діяльності при долатті труднощів на шляху реалізації власних цілей та мотивів, зокрема здатності досягати бажаного. Це дозволить майбутнім фахівцям сформувати життєву мету, цілі, цінностей та кореляцію минулого, сьогодення та майбутнього. Особливо значущими для майбутніх викладачів є потреба у саморозвитку та самоосвіті, а також мати визнання власного прогресу. Це дозволить їм не відчувати почуття нудьги, стагнації, зневіри. Таким чином, на етапі професійної підготовки фаховим знаряддям стають особистісні якості фахівця.

Висновки. Упровадження технології партнерства передбачає оптимальне поєднання та інтеграцію практико-орієнтованого та особистісно орієнтованого освітнього середовища. Підґрунтям впровадження технології партнерства у професійну підготовку майбутніх викладачів закладу вищої освіти складає комунікація, взаємодія та співпраця між учасниками освітньо-наукового процесу, що об'єднані спільними цілями, мотивами та прагненнями, є добровільними та зацікавленими спільниками. Вона дозволяє розставити пріоритетність цілей розвитку індивідуальності та реалізацію кожного учасника, як особистості. Натомість реалізація технології партнерства у професійній підготовці майбутніх викладачів закладу вищої освіти у перспективі постає платформою задля становлення майбутніх фахівців як особистостями, так і професіоналами, що передбачатиме активізацію провідних векторів становлення особистісно-професійного потенціалу, що містить діапазон якостей та ресурсів задля успішного життєвого самовизначення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Аніщенко О. Інноваційний потенціал технологій особистісно професійного розвитку дорослих. Освіта для сучасності = Edukacja dla współczesności: зб. наук. пр.: у 2 т. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. Т. 1. С. 358-363.
2. Бех І. Компонентна технологія сходження зростаючої особистості до духовних цінностей. *Початкова школа*. 2018. № 1. С. 5–10.
3. Закон України «Про вищу освіту», документ 1556-VII, чинний, поточна редакція – Редакція від 16.09.2022, підстава – 2471-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 14.10.2022).
4. Закон України «Про освіту», документ 2145-VIII, чинний, поточна редакція – Редакція від 24.09.2022, підстава – 2457-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 14.10.2022).
5. Лефтеров В.О. Особистісно-професійний розвиток фахівців екстремальних видів діяльності: автореф. дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.09 / Лефтеров Василь Олександрович. Х., 2009. 37 с.
6. Наказ «Про затвердження галузевої Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти», документ v1176729-13, втратив чинність, поточна редакція – втрата чинності від 12.10.2018, підстава – v1103729-18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1176729-13#Text> (дата звернення: 14.10.2022).
7. Постанова «Про Державну національну програму "Освіта" ("Україна XXI століття")», Документ 896-93-п, чинний, поточна редакція – Редакція від 29.05.1996, підстава – 576-96-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text> (дата звернення: 14.10.2022).
8. Столярчук О.А. Особистісний потенціал як чинник професійного становлення студентів. Пріоритети розвитку педагогічних та психологічних наук у XXI столітті: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф.

Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2019. Ч. I. С. 57-61.

9. Столярчук О.А., Коханова О.П., Клепікова О.В. Особистісно-професійний потенціал як засіб досягнення психологічного благополуччя майбутніх психологів. Теоретичні та практичні аспекти розвитку сучасної педагогіки та психології: матеріали Міжнарод. наук.-практ. Конф. ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2019. С. 32-35.

10. Указ Президента України «Про національну доктрину розвитку освіти», документ 347/2002, поточна редакція – Прийняття від 17.04.2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text> (дата звернення: 14.10.2022).

11. Федірчик Т., Дідух В. Педагогіка партнерства як чинник формування ефективної взаємодії учас-

ників освітнього процесу в умовах нової української школи. *Гірська школа українських Карпат*. 2019. № 21 С. 50–54.

12. Філімонова І. Використання технології партнерства при вивченні фахових дисциплін у підготовці майбутніх фахівців професійної освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 54. Том 2. С. 295-299. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/54-2-45> (дата звернення: 14.10.2022).

13. Яланська С. Педагогіка партнерства в авангарді суспільних змін. *Витоки педагогічної майстерності*. 2017. Вип. 19. С. 380–384.